

DOCUMENTS
DE VERDÚ
A L'ARXIU
HISTÒRIC
COMARCAL
DE TÀRREGA

Per Gener Gonzalvo i Bou

7

És ben coneguda la riquesa del patrimoni documental de la vila urgellenca de Verdú. El seu arxiu municipal és un dels més rics de la nostra comarca. Inventariat durant els anys 1988-1989 pels tècnics de l'Arxiu Comarcal de Tàrrrega, el seu contingut es donarà a conèixer ben aviat en un acte de presentació de tots els inventaris dels arxius municipals de la comarca de l'Urgell, també confeccionats pel personal de l'Arxiu Comarcal. Un altre dels àmbits documentals importants, la documentació notarial, es troba custodiada a l'Arxiu Històric Comarcal de Cervera¹. Per altra banda, l'arxiu de la parròquia de Santa Maria de Verdú, conservat a la mateixa església parroquial, és un dels més notables del país, amb registres parroquials medievals, molt anteriors a les disposicions de Trento, i que són considerats dels més antics d'Europa. Per a enguany, i seguint la línia endegada per l'Arxiu Comarcal l'any 1990, amb l'inventari de l'Arxiu parroquial de Tàrrega², tenim previst de començar la inventariació d'aquest arxiu, i la seva posterior publicació, per tal de donar-li la difusió que es mereix. Una altra part de la documentació de Verdú -importantíssima- va néixer com a conseqüència del llarg senyoriu que el monestir de Poblet exercí sobre la vila. Per tant, és imprescindible la consulta de l'arxiu monàstic de Poblet, conservat, en part, al mateix monestir, i sobretot a l'*Archivo Histórico Nacional de Madrid*³. Òbviament, aquesta recerca ens portaria a consultar d'altres arxius (Arxiu de la Corona d'Aragó, Arxiu Diocesà de Vic, Arxiu Diocesà de Solsona, etc.) per a localitzar documentació referida a Verdú i la seva història.

En aquest petit treball, però, presentem un conjunt documental de Verdú que es conservava inicialment dins el Fons Municipal de Tàrrrega, custodiat al nostre Arxiu Comarcal. D'aquest fons, una part són un conjunt d'escriptures notariales, encara per catalogar, i que deixem de banda, de cara al present article. Ens referirem concretament a un volum de 350 x 240 mm., amb suport de paper, i enquadrat amb cobertes de cartró. Gràcies a algunes consultes efectuades, sabem que procedeix de l'arxiu parroquial de Verdú, i que, per raons que desconeixem, es troba avui a l'Arxiu Comarcal. El contingut del volum és una recopilació indiscriminada de documents solts, o fragments de quaderns i volums documentals, que es van relligar, amb la bona intenció de salvaguardar-los millor, però que avui dia constitueix una pràctica obsoleta provinent del passat, i que caldrà esmenar, si volem refer -si això és possible- la seriació original dels documents. Aquest volum forma part d'un conjunt de volums anàlegs, que van ésser relligats pel rector de Verdú Ramon Berenguer Cortadelles, que exercí el seu càrrec des de finals del segle XIX fins al 1912⁴. El resultat final és un abigarrat conjunt documental, en què es barregen documents impresos o manuscrits, de diverses èpoques, tipologies i continguts. En conjunt, el seu estat de conservació és força deficient, degut als efectes que la humitat ha exercit sobre aquest llibre durant força anys. Per altra banda, el mateix relligat ha perjudicat la bona conservació de documents de format gran, que, per tant, necessitarien una adequada restauració.

L'objectiu d'aquest article és la publicació d'un índex de la documentació d'aquest llibre, que creiem podrà ésser útil per als estudiosos de la història de Verdú. El llibre no està paginat ni foliat. Nosaltres tampoc ho hem fet, atenent a què la relligadura no ha fet més que dividir, en diferents parts del llibre, documentació que tenia una unitat anterior. Per tant, ens limitarem a donar una numeració correlativa dels documents, i la seva extensió. Cal dir, finalment, que el volum no porta cap mena de títol, ni tampoc hem trobat un índex sobre el seu contingut.

corpus digna dei providencia vident Epus Salencia nobis in xpo pbris Communitas ville de Verdú nec
 dicit vident. Salite in domino. Pro parte dictae Communitatis pbrum eisdem valle coram nobis con-
 ne fidenter exposuit qualiter Dn. Alfonso Arzobis et Catha eius vxor q. iuris etiam prochieles
 dicit velle mandauerunt qstrum de nouo vnum altare sub invocacione Conceptionis virginis marie vi-
 delicet sub altare sancti iohannis et altare Corporis xpi in iudicia eam qstruere qd esset in magna
 pcuracione seu confusione pbrum ibi in dictis altaribus missas celebracione et hoc ppter pcuracionem seu con-
 fusam maxima que ibi esset si dnm altare construeretur necesse et diffinitate eam pcedere. Et qd
 ad remouendam talem pcuracionem seu confusione et diffinitate eam iudice nobis humiliter exor-
 suplicauerunt quate qstruendi dnm altare sup vno alio altari i opa eam qstruere in quo communitas dictore
 pbrum dicit eligendum licentiam impneri dignarentur. Nosq. attento eam pcuracione suplicacione
 hinc de mgn. d. iudicium necesse et ex terna alia iuris eam vnum non mouerunt qstruendi dnm altare
 sup vno alio altari ipis eam qd nos omnia ipis communitas vna simul dicens eligendu qstrum fare
 possint seu qstruere et missas et alia dnm officina i illo quibus beneficium sub dnm invocacione obtinere
 celebrare viderunt. Vobis fieri communitatem licentiam q. fultorem tenore pbrum impneri pcuracione
 vbi testimonium pbrum fieri sub nro sigillo nro iustissimo et communi Dni Barthelemy sepimus die
 Marcy Anno a Natiuitate dni millesimo CCC. xxx. tercio. *videt epus*

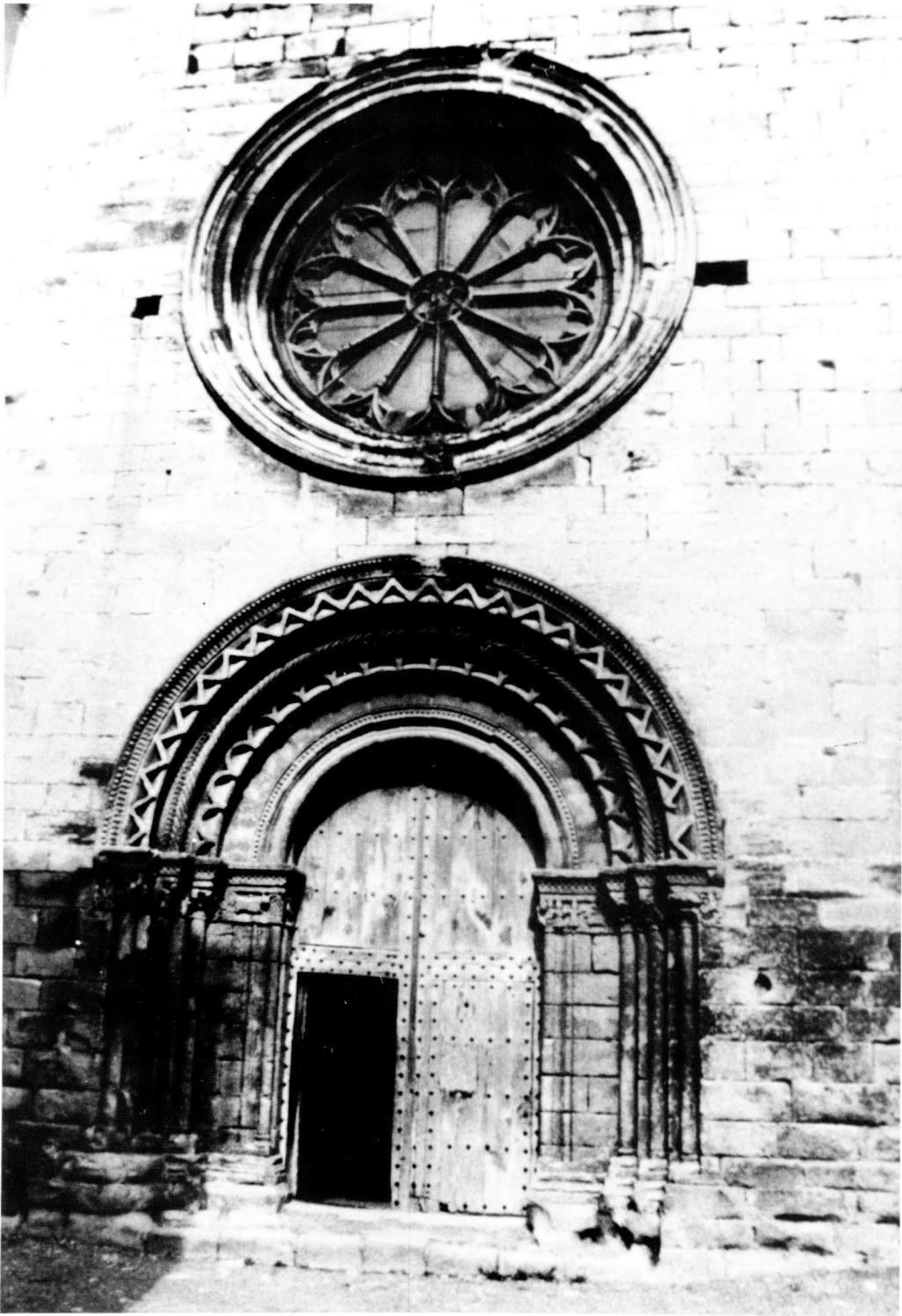
Lletra de Jordi d'Ornós, bisbe de Vic, de l'any 1433, dirigida a la Comunitat de Preveres de Verdú. (Arxiu Comarcal de Tàrraga. Reproducció: Jesús Vilamajó).

DOCUMENTS DE VERDÚ, PROCEDENTS DE L'ARXIU PARROQUIAL DE LA VILA, RECOPIELTS PEL RECTOR MN. RAMON BERENGUER CORTADELLES

1. Proclamació del Patronatge de la Verge de Montserrat per la Comandància general dels Somatents Armats de Catalunya (1898, imprès, 4 pp.)
2. Monicions per als bons exemples, deures i regles a seguir pels sacerdots (s.d., s. XIX, imprès, 1 full solt)
3. Opuscle titulat *El Santuario y convento de S. Ramón Nonato* (Lleida, Sol y Benet, s.d., s. XIX)
4. Allocució de la Lliga espiritual de Ntra. Sra. de Montserrat per a l'elecció del Primer Misteri de Glòria del rosari monumental de Montserrat (19 de juny de 1903, imprès, 3 pp.)
5. Un exemplar de la revista «*Folletín Bibliogràfic*», dels Salesians de Sarrià de Barcelona, núm. 27, 15 de febrer de 1904.
6. Notes biogràfiques del P. Francesc Berenguer i Sanfeliu, missioner nascut a Verdú (1857-1886) (ms., 2 de gener de 1902)
7. Notes extretes de documents de l'arxiu parroquial de Verdú, dels ss. XVI al XIX (ms., s. XIX)
8. Correspondència rebuda pel rector de Verdú, Ramon Berenguer (1902)
9. Imprès de les Filles de Maria de Saragossa a les seves germanes d'Europa i Amèrica, d'honorar la verge del Pilar (2 de gener de 1902, 2 pp.)

10. Projecte de constitucions d'un futur Concili Provincial de Tarragona (imprès, incomplet, s. XIX, 2 pp.)
11. Rebut de contribució del clergat, a favor de Joan Miquel, rector de Verdú (30 de juny de 1845. Porta el segell municipal de la vila)
12. Himne dedicat a Josep Morgades, bisbe de Vic, en ocasió de les festes del Mil·lenari de la reconquesta de Catalunya, celebrades a Ripoll de l'1 al 3 de juliol de 1893 (imprès, 1 p.)
13. Biografia de Joan Benlloch i Vivó (València, 1864), administrador apostòlic de la diòcesi de Solsona (imprès, 1 full solt)
14. Estudi genealògic de la família Prim de Verdú, titulat *Linaje de Casa Prim de Verdú* (ms., 4 fols.)
15. Formulari imprès d'una exploració de la voluntat, del període de l'arquebisbe de Tarragona, Tomàs Costa i Forneguera (1889-1991) (imprès, segell arquebisbal, 2 fols.)
16. Carta suplicatòria de la Societat Montepio de Verdú, sota l'advocació de S. Pere Claver, adreçada al bisbat de Solsona, per tal de poder fer una processó anual, cada 10 de setembre (24 d'agost de 1890. Porta el segell de l'entitat)
17. Carta suplicatòria del rector de Verdú Ramon Berenguer, adreçada al bisbat de Solsona, per tal de fer una processó que propagui la devoció al Sagrat Cor de Jesús, dins l'Apostolat de l'Oració de l'església de S. Pere Claver de Verdú (6 d'agost de 1892)
18. Relació dirigida al bisbe de Vic, i administrador apostòlic de Solsona, de l'estat material i moral de la parròquia de Verdú (ms., 10 de juny de 1894, 3 fols.)
19. *Gozos de San José* (ms., 1 fol., s.d., s. XIX)
20. Declaració de les collites de 1727, per part dels regidors de la vila de Verdú (ms., 1 fol.)
21. Declaració de les collites de 1724, per part dels regidors de la vila de Verdú (ms., 2 fols.)
22. Decret del bisbe de Solsona sobre els beneficis i el seu compliment (ms., 1829, 1 fol.)
23. Certificat de defunció del veí de Verdú Josep Antoni Busquets (4 d'abril de 1865)
24. Relació de les confraries fundades a la parròquia de Verdú (ms., 30 de març de 1892, 1 fol.)
25. Estudi genealògic de l'arquebisbe de Tarragona Joan Terès i Borrull (1587-1603), fill de la vila de Verdú (ms., 2 fols.)
26. Imprès de la Casa de Misericòrdia de Barcelona, amb una súplica per a recaptar almoines en favor d'aquesta casa (1817, 1 fol.)
27. Cobles catalanes titulades «Lo Ruch Tocasson» (ms., s.d., s. XIX, 1 fol.)
28. Reglament intern de les entrades i eixides del Comú de la vila de Verdú de l'any 1771 (ms., 4 fols.)
29. Fragment de pagaments de censos al monestir de Poblet (fragment, ms., s.d., s. XVIII, 7 fols.)
30. Misses cantades i celebrades per la Comunitat de Preveres de Verdú de l'any 1852 (ms., 2 fols.)
31. Estadístiques de la vila de Verdú (ms., s.d., s. XVIII, 1 fol.)
32. Repartiment de les contribucions de la vila de Verdú (1817, 5 fols.)
33. Resum de comptes parroquials (1712-1717, ms., 1 fol.)
34. Administració de la botiga del blat de Verdú (ms., s. XVII, 18 fols., fragment d'un volum)
35. Imprès de la Santa Inquisició, que adverteix sobre els perills de les heretgies luteranes, musulmanes, dels il·luminats, i d'altres, i de la persecució de llibres prohibits (1717, 6 fols.)
36. Correspondència parroquial de Verdú dels ss. XVII-XIX (3 lletres)
37. Fragment d'un llibre d'estimes (s.d., s. XVII, 5 fols.)
38. Relació de vendes i compres de censos, terres, drets, cases, etc., de la vila de Verdú, extre-

- ta dels manuals notariais parroquials (1563-1644, 33 fols.)
39. Capítols establerts pels jurats de la vila de Verdú, referits al regiment de les carnisseries de la vila (1577, 2 fols.)
 40. Memorial dels diversos censos que paga la vila de Verdú a l'abat de Poblet (ms., s.d., s. XVII, 3 fols.)
 41. Escripcions notariais diverses (1550, 8 fols.)
 42. Lletra del bisbe de Solsona Manuel de Alba, adreçada al vicari de Verdú, en què mana efectuar un interrogatori a Pere Antoni Martí, diaca de Verdú, que ha d'accedir al presbiterat (ms., 1691, 1 fol.)
 43. Memorial de l'estat de la parròquia de Verdú (ms., s.d., s. XVI, 2 fols.)
 44. Capbreu dels beneficis de la parròquia de Verdú (ms., 1569, 10 fols.)
 45. Privilegis de la Comunitat de Preveres de Verdú (1497, 2 fols.)
 46. Escripcions notariais diverses procedents de la vila de Tàrraga (1707, 9 fols.)
 47. Lletra de Maties Corbella, vicari de Verdú, adreçada al degà de Tàrraga, defensant els seus drets sobre alguns censos (s.d., s. XVI)
 48. Fragment d'un manual notarial de Verdú (1514, 2 fols.)
 49. Reconeixement de Joaquim Arbolí, abat de Poblet, de les propietats emfitèutiques de Josep Porta, mestre cantiner de la vila de Verdú (imprès i ms., 1658, 2 fols.)
 50. Memorial del benefici de S. Miquel, instituit a l'església parroquial de Verdú (1555, 1 fol.)
 51. Manament del bisbe de Solsona Manuel de Alba, de predicar la vida i virtuts de Sant Ramon Nonat, en el dia de la seva solemnitat (1689, 1 fol.)
 52. Capítols establerts pels jurats de la vila de Verdú, referits al regiment de les carnisseries de la vila (1580, 2 fols.)
 53. Capítols establerts pels jurats de la vila de Verdú, referits a l'arrendament de l'herbatge del terme (1588, 2 fols.)
 54. Memorial de la confraria de Sant Esteve de la vila de Verdú (1680, 2 fols.)
 55. Administració dels censos dels beneficis de la parròquia de Verdú (ms., s.d., s. XVII, 15 fols.)
 56. Lletra del bisbe de Solsona José de Mezquia y Díaz Arrizala (1746-1772) adreçada als rectors del bisbat, en què mana fer una relació de persones que tenen l'obligació de rebre la comunió anual (16 de març de 1746)
 57. Lletra del bisbe de Vic Jordi d'Ornós (1424-1445) adreçada a la Comunitat de Preveres de Verdú (1433. Vegeu l'Apèndix)
 58. Acta notarial de 1799, sobre els drets matrimonials de Marc Rubinat, vidu i pagès de Verdú, amb Maria Bonet, vídua i veïna de la mateixa vila.
 59. Fundació d'aniversaris per a la família de Ramon Minguella, prevere de la vila de Verdú (1678, 2 fols.)
 60. Declaració dels béns assignats al benefici de la capella de Santa Magdalena de la vila de Verdú (ms., 1679, 2 fols.)
 61. Administració dels aniversaris de la Comunitat de Preveres de la vila i parròquia de Verdú (s. XIX, 16 fols.)
 62. Sorteig de la lleva de soldats dels anys 1726 i 1727 de la vila de Verdú, fet pels regidors presidits per Josep Prim, batlle (3 fols.)
 63. Administració del benefici de Sant Esteve, de la parròquia de Verdú (1632, 2 fols.)
 64. Administració de la botiga del blat de la vila de Verdú (1710-1720, 8 fols.)
 65. Visita pastoral a l'església parroquial de Verdú, efectuada pel delegat del bisbe de Solsona, Albert d'Averó, degà de Tàrraga (1671, 4 fols.)

66. Capítols establerts per a la construcció d'un nou orgue a l'església parroquial de Verdú (1705, 2 fols.)
67. Reglamentació de l'arrendament, per al període de 1673-1676, dels fruits, rendes, emoluments i diversos delmes que recull la mensa episcopal de Vic, referits a la parròquia de Verdú (1673, 3 fols.)
68. Documentació referida a sant Flavià, patró de la vila de Verdú, recollida i anotada pel rector Ramon Berenguer, procedent de l'arxiu parroquial de Verdú. Està agrupada en tres capítols:
 - 1) Preliminars per a l'adquisició de les relíquies del sant.
 - 2) Documents referits al patró de la vila de Verdú.
 - 3) Conversió i martiri de sant Flavià (finals s. XIX-1912, 18 fols.)
69. Catàleg de les famílies que tenen cura dels altars de l'església parroquial de Verdú (finals s. XIX-1912, 1 fol.)
70. Arbre genealògic de la família Rialp, de Verdú (ms., s.d., s. XVII, 2 fols.)

APÈNDIX

Transcripció del document núm. 57

1433, març, 7. Barcelona

Jordi d'Ornós^s, bisbe de Vic, atenent al suplicatori de la Comunitat de Preveres de la parròquia de Verdú, ordena diverses disposicions relatives als altars de l'església parroquial i el seu culte.

Georgius, divina Dei providencia, Vicensis episcopus, dilectis nobis in Christo, presbiteris Communitatis ville de Verduno, nostre diocesis vicense, salutem in Domino. Pro parte dicte Communitatis presbiterorum eiusdem ville, coram nobis extitit reverenter expositum qualiter Anthonius Arnaldi et Catherina, eius uxor, quondam, intus ecclesiam parrochiam dicte ville, mandaverunt construere de novo unum altare sub invocacione Concepcionis Virginis Marie, videlicet, inter altare Sancti Iohannis et altare Corporis Christi, in iamdicta ecclesia constructe, quod esset in magnam perturbationem seu confusionem presbiterorum in dictis altaribus missas celebrarum. Et hoc, propter propinquitatem seu circumstanciam maximam que ibi esset si dictum altare construeretur necnon et difformitatem ecclesie iamdicte, propter quod ad removendam talem perturbationem seu confusionem et difformitatem ecclesie iamdicte. Nobis, humiliter extitit supplicatum quatenus construendi dicti altari super uno alio altari in ipsa ecclesia constructo, in quo Communitas dictorum prebiterorum duxerit eligendum licenciam impartiri dignaremur. Nosque, attentis talis expressis supplicacionibus huius benigne inclinati, necnon et ex certis aliis iustis talis animum nostrum moventibus construendi dictum altare super uno altero altari ipsius ecclesie quos vos, omnes prebiteris ipsius Communitatis, una simul duxeritis eligendum, construi facere possitis seu construat, et missas et alia divina officia in illo quicumque beneficium sub dicta invocacione obtinuerit celebrare teneatur, vobisque seu ipsi Communitati licenciam et facultatam tenore presentem impertimur, in cuius rei testimonium presentes fiero sub nostro sigillo minori iussimus et convenimus.

Datum Barchinone, septima die marcii, anno a Nativitate Domini millesimo CCCC^o XXX° tercio.

NOTES

1. CANELA, Montserrat / GARRABOU, Montse: *Catàleg dels protocols de Cervera*, Barcelona, Fundació Noguera, 1985, pp. 305-309.
2. ROVIRA i GIMENO, Pilar / GONZALVO i BOU, Gener: *L'Arxiu Parroquial de Tàrrega*, a «URTX. Revista Cultura de l'Urgell», núm. 2 (1990), pp. 91-98.
3. Sobre aquesta qüestió, vegeu: PIQUER i JOVER, Josep Joan: *El senyoriu de Verdú. Introducció per al règim senyorial que els abats de Poblet exerciren sobre la vila*, Tarragona, 1968; ALTISENT, Agustí: *Història de Poblet*, Poblet, 1974.
4. A l'arxiu parroquial de Verdú es conserven d'altres volums similars, recopilats pel mateix rector. Al Fons Dalmases de l'Arxiu Històric Comarcal de Cervera es conserven alguns manuscrits del mateix Ramon Berenguer i Cortadelles. Agraïm totes aquestes indicacions al Sr. Ramon Boleda, incansable en el seu entusiasme per la història de la seva vila.
5. Jordi d'Ornós (1390-1452) fou bisbe de Vic des de 1424 fins al 1445. Era doctor en Dret i prior del monestir de Sant Pere de Casserres, i ardiaca de les seus d'Elna i Barcelona. Intervingué en importants concilis. El 1437 fou nomenat cardenal pel papa Felix Vè. Contribuí a la definitiva extinció del cisma d'Avinyó.